

5. Кравець В. П. Гендерна педагогіка : навч. посіб. / В. П. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2003. – 416 с.
6. Лавриненко Н. В. Женщина: самореализация в семье и обществе (гендерный аспект) / Н. В. Лавриненко. – К. : ВИПОЛ, 1999.
7. Мельник Т. М. 50/50: Сучасне гендерне мислення : [слов.] / Т. М. Мельник, Л. С. Кобилянська. – К. : К.І.С., 2005. – 280 с.
8. Оксамитна С. М. Гендерні ролі та стереотипи / С. М. Оксамитна // Основи теорії гендеру : навч. посіб. / [відп. ред. М. М. Скорик]. – К. : К.І.С., 2004. – С. 157–181.
9. Штылёва Л. В. Фактор пола в образовании: гендерный подход и анализ / Л. В. Штылёва. – М. : ПЕР СЭ, 2008. – 316 с.
10. Ярская-Смирнова Е. Р. Одежда для Адама и Евы: очерки гендерных исследований / Е. Р. Ярская-Смирнова. – М., 2001. – 254 с.

РЕЗЮМЕ

Е. В. Гончаренко. Особенности социополовой стратификации общества как фактор формирования традиционной системы образования и воспитания: гендерный подход.

В статье проанализировано особенности социополовой стратификации общества, основой которой до сих пор являются биологические отличия между полами; выделены некоторые аспекты традиционной социополовой идеологии, которая выполняет роль механизма влияния на учебно-воспитательный процесс и непосредственно влияет на характер социализации мальчиков и девочек.

Ключевые слова: социополовая стратификация, традиционная система образования и воспитания, поло-ролевые стереотипы, социополовые роли.

SUMMARY

O. Goncharenko. Features of sexual for socio society stratification as a factor of the traditional system of education and upbringing forming: gender approach.

In the article the peculiarities of the sexual for socio society stratification, based upon the biological differences between the genders, are analyzed, and excreted some aspects of the traditional sexual for socio ideology, which plays role of the mechanism of the influence on the teaching and upbringing process and immediate affects on the character of the boys' and girls' socialization.

Key words: sexual for socio stratification, traditional system of education, sex-role stereotypes, sexual for socio role.

УДК 371.315.6:37.042

М. Г. Гусак

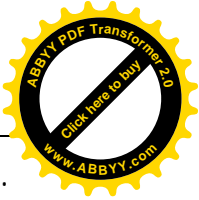
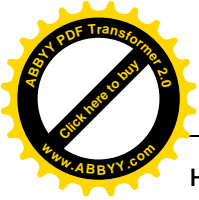
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ТЕОРІЯ МНОЖИННОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК ПІДСТАВА ОСОБИСТІСНО ЗОРІЄТОВАНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкрито підхід американського психолога Говарда Гарднера до проблеми інтелектуальних здібностей особистості, теорію множинного інтелекту як одну з новаторських теорій пізнання інтелекту. Особлива увага приділена методам розвитку типів інтелекту в межах особистісно зорієтованого навчання.

Ключові слова: інтелектуальні здібності, множинний інтелект, особистість, особистісно зорієтоване навчання, тип інтелекту, інноваційна технологія, індивідуальне навчання.

Постановка проблеми. На початку XXI ст. у системі освіти пріоритетним завдання став розвиток особистісних якостей суб'єктів

навчального процесу – учнів, студентів, учителів і викладачів вищої школи. Звернення освіти до особистості зумовлено глобальними процесами гуманізації й демократизації соціуму, кризами в економіці, екології, енергетиці, загостренням соціальних і національних конфліктів, соціальними потребами науково-технічного прогресу [3].

Сучасна педагогіка також дедалі більше говорить про особистісну орієнтацію освітнього процесу, його індивідуалізацію, особистісний зміст освіти. Однак у вищих закладах освіти приділяється мало уваги тому, як саме необхідно реалізовувати цей підхід, на якій підставі враховувати особливості інтелекту кожної особистості для оптимізації процесу навчання.

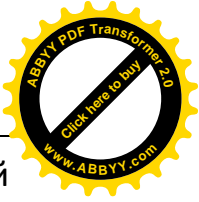
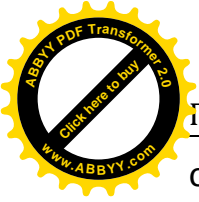
Саме тому проблема індивідуального навчання студентів, що відповідає особливостям кожного, у тому числі виявлення і розвиток їх розумових здібностей, привертає увагу багатьох дослідників в освітніх закладах і наукових установах України вже протягом тривалого часу. Звідси виникає необхідність у пошуку нових підходів до навчання, впровадження інноваційних технологій навчання та методик у навчальний процес.

Аналіз актуальних досліджень. На сьогодні ця проблема широко відображена у працях зарубіжних дослідників, таких, як Говард Гарднер, Томас Армстронг, Брюс Кемпбелл та ін. У дослідженнях, присвячених оптимізації процесу навчання, особлива увага приділяється психологічному аспекту.

Мета статті – проаналізувати теорії множинного інтелекту Говарда Гарднера, вивчити методи розвитку типів інтелекту в межах особистісно зорієнтованого навчання.

Виклад основного матеріалу. Говард Гарднер – американський психолог, автор класичної теорії множинного інтелекту, відповідно до якої людина має не єдиний, так званий «загальний інтелект», а низку здібностей, які утворюють вербальний, логіко-математичний, візуальний, кінестетичний, міжособистісний, внутрішньоособистісний, музичний, натуралістичний та екзистенційний типи інтелекту. Кожен із цих типів інтелекту має свою структуру, функції, мову, а отже, є особливим потенціалом для розвитку [1].

Представлена ще у 80-х роках ХХ століття, теорія множинного інтелекту надає широкий спектр рекомендацій щодо покращання ефективності навчання, специфіка якого безпосередньо зумовлена певною психічною та інтелектуальною схильністю людини до оволодіння розумовими діями та операціями. Це у свою чергу обумовлено

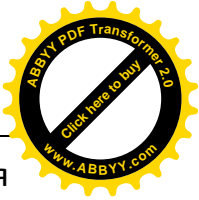
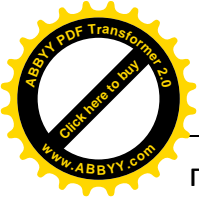
особливостями розвитку лівої й правої півкуль головного мозку й закладено в людині від народження, і, нарешті, визначає домінуючий тип її інтелекту, що може прискорити або уповільнити процес оволодіння предметною діяльністю, процес соціалізації особистості [4].

Г. Гарднер дає визначення інтелекту як здатності до розв'язання проблеми, моделювання і створення продукту, який має культурну цінність [9]. Він наголошує на тому, що психологи і педагоги витратили дуже багато часу, вивчаючи інтелект у кабінетах за допомогою тестів, а їм краще було б звернути увагу на реальний світ, щоб знайти в ньому приклади того, як люди розв'язують проблеми, моделюють і творять вироби, які стають внеском у розвиток культури. Тому набагато цінніше вивчати приклади прояву інтелекту у процесі практичної діяльності людей.

З часу винайдення тестів на визначення IQ педагоги розглядали інтелект як щось таке, з чим людина народжується, що не зазнає значних змін упродовж усього життя. Дослідження Г. Гарднера довели, що існують множинні форми прояву інтелекту, які неможливо оцінити та виміряти за допомогою тестів «IQ».

Так, розробивши теорію множинного інтелекту, Г. Гарднер зазначав, що типи інтелекту співвідносяться між собою та проявляються в одній людині унікально:

- логіко-математичний: означає здатність оперувати цифрами, логічно мислити й розв'язувати проблеми; логіко-математичні здібності включають навички вмілого поводження з числами, бути вправним у логіці та міркуваннях;
- вербальний / лінгвістичний: припускає здатність до словесного вираження подій, почуттів, думок; лінгвістичні здібності передбачають уміння ефективно використовувати слова, правильно говорити, читати, писати;
- візуальний / просторовий: виражається в розвиненій уяві, здатності до візуалізації фактів, подій, картин; здібностях до просторової уяви, образного мислення, пов'язані з картинками та образами; цей тип інтелекту передбачає вміння уявляти візуальні образи або створювати їх у різних формах;
- кінестетичний: проявляється у використанні свого тіла для самовираження; кінестетичні здібності – це рухові здібності як усього тіла в цілому, так і вправність рук; студенти з домінантним кінестетичним типом

переробляють знання шляхом тілесних відчуттів, можливості сприйняття руху, розвитку, динаміки об'єктів;

- музичний / ритмічний: виявляється у здатності до самовираження засобами музики; допомагає розслабитися або, навпаки, стимулює до діяльності; музичні здібності передбачають уміння відтворювати мотив, інтонацію, запам'ятовувати музичні мелодії, мати добре відчуття ритму або просто діставати задоволення від музики;

- натуралістичний: означає здатність милуватися довкіллям, класифікувати, групувати явища навколишнього середовища, здібності відчувати природу, дар розуміння природи, здібність натураліста-природодослідника передбачає вміння розпізнавати закономірності у природі, яка нас оточує;

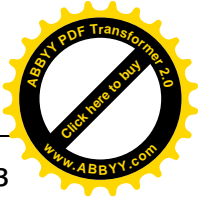
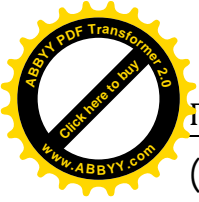
- екстравертивний: припускає схильність людей до товариської, суспільної роботи, що є характерним для політиків, суспільних діячів; здібності встановлювати міжособистісні відносини – дар спілкування; ця здібність передбачає вміння розуміти інших людей і працювати з ними;

- інтровертивний: характеризує людей, схильних до самоаналізу, цілеспрямованих у своїх діях, що властиво філософам; здібності до оцінки внутрішньоособистісних можливостей: дар самопізнання.

- екзистенційний інтелект – сукупність задатків, що утворюють світогляд людини та спонукають її до філософського пізнання світу та його влаштування, дослідження глобальних проблем буття, пошук відповідей на загальнолюдські споконвічні питання та розв'язок основних суперечностей добра і зла, життя і смерті [2].

Застосування теорії множинного інтелекту на заняттях ґрунтується на врахуванні різноманіття індивідуальних психологічних відмінностей студентів та створенні відповідних шляхів для їх актуалізації та організації відповідного навчання на їх основі. Беручи за основу той факт, що теорія множинного інтелекту загалом дає точний опис відмінностей у здібностях людей, можна припустити, що деякі студенти можуть легше, ніж інші, навчатися завдяки стимулюванню та підкріпленню домінуючих видів своїх здібностей.

Теорія множинного інтелекту, яка зосереджує увагу на таких важливих моментах, як індивідуальний спосіб здобуття знань кожною людиною та особливості її взаємодії зі світом, може бути особливо цінною для викладачів, що працюють зі студентами, які зазнають певних труднощів у навчанні. Томас Армстронг (засновник «Служби творчого навчання Армстронга»

(Armstrong Creative Training Services), автор безлічі книг та статей з використання теорії множинного інтелекту) підтверджує цю думку у своїй статті «Вивчення відмінностей – не вивчення недоліків» («Learning Differences is NOT Learning Disabilities»), говорячи про те, що не вірить у відсутність здібностей. Замість того, щоб зосереджуватися на недоліках, на тому, чого студенти не можуть зробити, навчання має бути засноване на тому, як вони це можуть зробити, тобто який спосіб навчання для них найоптимальніший. Насправді все не так. Виникає питання, чому викладачі не цікавляться, чи талановиті їх студенти в музиці, танцях, спорті, комп'ютерному програмуванні або обдаровані іншими неординарними здібностями.

Викладач університету Юти Мері Крістінсон наводить чотири найбільш загальних способи вживання теорії множинного інтелекту в навчальних закладах:

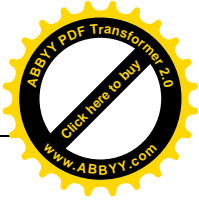
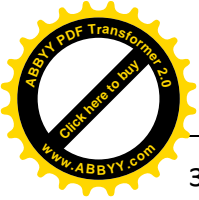
- як засіб, який повинен допомогти студентам краще зрозуміти свої власні сили та можливості;
- як засіб, який повинен викладачам допомогти навчитися краще розуміти здібності, таланти і можливості своїх студентів;
- як стимул до створення різноманітних методів викладання і форм представлення знань студентам;
- як стимул до створення різноманітних способів викладання з метою залучення до навчального процесу всіх типів інтелекту [7].

Описуючи основні чинники, які сприяють упровадженню теорії множинного інтелекту в навчальний процес, Г. Гарднер зазначає, що багатьох викладачів приваблює можливість реалізації таких освітніх цілей:

- установлення індивідуального навчання;
- створення сприятливих умов для набуття багатого досвіду у процесі навчання;
- доказ доцільності включення всіх видів мистецтва у процес навчання;
- використання міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання;
- пошук нових способів оцінювання [9].

Маючи необхідні дані про типи інтелекту, необхідно відповідним чином організувати навчальний процес, підібрати оптимальні форми та прийоми роботи, оформити та подати навчальний матеріал.

Викладачеві необхідно насамперед звернути увагу на те, що кожен студент є набагато складнішою і багатограннішою особистістю, ніж може

здаватися на перший погляд [4].

Урахування інтелектуальних можливостей особистості студента і є одним з основних принципів організації ефективною, продуктивною і творчою навчальною діяльністю студентів у річизці теорії множинного інтелекту.

Як стверджує Г. Гарднер, ступінь прояву й розвитку певного типу інтелекту залежить від життєвого досвіду студента. Чим частіше він використовує певний тип інтелекту, чим більше існує можливостей розвивати його у процесі навчання, тим краще розвивається цей тип інтелекту. Усі дев'ять типів інтелекту можуть бути пов'язані між собою, але будь-який із цих видів студент може розвивати самостійно.

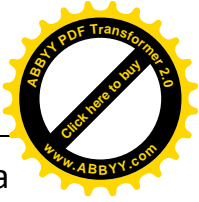
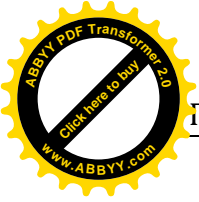
У деяких людей прекрасно розвинені кілька здібностей, інші зазнають труднощів у прояві багатьох з них. Більшість із нас знаходяться десь посередині: є одна або кілька здібностей, які ми демонструємо з легкістю, деякі проявляються при звичайних зусиллях і одна або кілька – лише при великих зусиллях.

Теорія множинного інтелекту Г. Гарднера дає нам можливість поглянути на всеосяжну картину потенційних можливостей студентів для того, щоб віддати належне здібностям, яким переважно не приділяють належної уваги. Сучасний викладач, урахувуючи вимоги індивідуалізації і диференціації навчання, повинен уміти працювати одночасно з різними студентами (з різним рівнем знань, різним складом розуму, різним ставленням до навчання), вибудувавши особливу лінію навчання для конкретного студента з урахуванням особливостей його інтелектуальних здібностей.

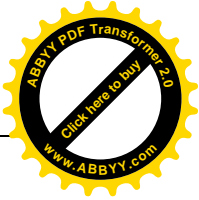
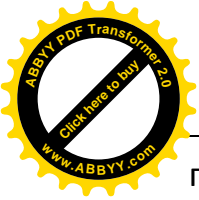
Отже, організація навчання шляхом залучення теорії множинного інтелекту вимагає дотримання чітких вимог до викладача, методів, прийомів, форм та засобів навчання.

Таким чином, комплекс використовуваних методів під час навчання в межах теорії множинного інтелекту є надзвичайно різноманітним:

- «керована образність» («guided imagery») – студенту пропонується на словесний стимул підібрати візуальні асоціації та описати їх;
- читання із застосуванням абстрактних символів та формул;
- народний та креативний танок, ритміка;
- метод зворотного зв'язку («giving and receiving feedback») – може бути представлений парною роботою, коли студентам у процесі бесіди чи дискусії необхідно прийти до спільного умовиводу;

- мовчазний метод роздуму («silent reflection method») – на поставлену проблему через внутрішні роздуми студентам пропонується знайти рішення;
- метод «активна уява» – студентам необхідно обдумати, придумати якомога більше способів, варіантів, рішень, шляхів розгляду певної проблеми;
- метод складання плану («outlining»);
- рольова гра – за будь-якої форми роботи студенти мають створити конкретний образ, у межах якого вони виконують завдання;
- інтуїтивна здогадка почуттів оточуючих;
- презентації, колективні проекти, індивідуальні проекти, індивідуальне чи колективне вивчення, дослідження певних фактів, систематизація відповідної інформації та презентація основних положень і висновків щодо досліджуваного факту;
- ведення журналів, особистих щоденників;
- креативне письмо;
- метод графічних зображень («graphic organizers») – студентам необхідно певними графічними символами передати зміст, головну ідею змісту почутого, побаченого, згаданого чи відчутого;
- метод фокусування та концентрування («focusing / concentration skills») – шляхом рефлексії студенти дають характеристику певним фактам;
- метод пантоміми («gestures») – вираження певних явищ, об'єктів за допомогою тільки жестів та міміки, без словесного оформлення;
- метод розповіді (на вказану, довільну тематику);
- імпровізована розповідь («impromptu speaking»);
- метод малюнку – студентам пропонується створити власний малюнок та опрацювати його шляхом аналізу, обговорення, критики;
- драматизація – наближена до реальності реалізація певних ролей;
- «музична композиція» – наприклад, студенти можуть підібрати уривки музичних та пісенних творів у сукупність, об'єднану на основі певної теми;
- сумісне вивчення («cooperative learning») – колективне опрацювання певного матеріалу;
- спілкування один на один («person-to-person communication») – парна форма роботи, спрямована, наприклад, на пошук розв'язання

певної проблеми;

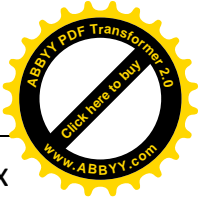
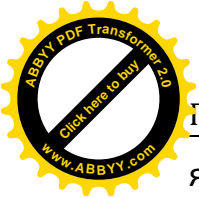
- «стратегії мислення» – застосування різноманітних підходів з метою пошуку найоптимальніших рішень;
- поезія – підбір рим, складання віршованих висловлювань тощо;
- метод самопізнання («know thyself»);
- метод проблемного малюнка («problem-solving drawing») – різновид методу малюнка, має на меті відобразити шляхи розв'язання певної проблеми, її наслідки з подальшим обґрунтуванням та коментуванням;
- складання карти особистості («mind-mapping») – рефлексія;
- силогізми – аналіз та синтез певних умовиводів з метою пошуку якісно нового рішення;
- «мозковий штурм» – пошук максимально можливої кількості варіантів щодо розв'язання певної проблеми [7; 8; 9].

Важливо також звернути увагу на той факт, що з усього різноманіття викладачеві потрібно обрати такі методи та відповідні вправи, які були б найоптимальнішими в межах конкретної навчальної ситуації, теми, мети, студентської групи.

Таким чином, зважаючи на те, що сучасний етап розвитку освітніх тенденцій знаходиться в особистісній площині, то пріоритет упровадження інновацій має насамперед стосуватися розвитку та становлення студента не лише як фахівця, а і як гармонійної, активної, діяльної, цілеспрямованої особистості. Тож перехід від одноманітного, типізованого сьогодення вищої школи до реалізації засад теорії множинного інтелекту, а відповідно й до різноманітності видів діяльності під час занять може стати кроком на шляху досягнення ідеалу, до якого прагне система сучасної особистісно зорієнтованої освіти.

Запропонована теорія множинного інтелекту, яка здобула велику популярність і довіру викладачів заходу, орієнтуватиме викладачів вищого навчального закладу саме на індивідуальні здібності студентів. Таким чином, заняття, побудоване на положеннях теорії множинного інтелекту, буде більш продуктивним та цікавим як для студентів, так і для самих викладачів, сприятиме розкриттю їх здібностей.

Висновки. Отже, розглядаючи теорію множинного інтелекту крізь призму особистісно зорієнтованого навчання, ми проаналізували її інноваційну технологію, яка дає поштовх до подальших наукових пошуків на межі трьох дисциплін: педагогіки, психології та методології. Адже нині

якісна освіта не можлива без залучення різноманітних інноваційних розробок з інших дисциплін, які розширюватимуть наші уявлення та знання не лише про навколишній світ, але й про особистість. Тому теорія множинного інтелекту дозволить викладачам вищих навчальних закладів реалізовувати принципи особистісно зорієнтованої освіти. Так з'являється можливість індивідуального навчання студентів з опорою на їх здібності, що саме і передбачає сучасна освіта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ворон М. Множинний інтелект: від теорії до практики [Електронний ресурс] / М. Ворон, Ю. Найда. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/theory/1740>.
2. Карпова В. Н. Гуманистические стратегии обучения: использование множественного интеллекта на занятиях по иностранному языку / В. Н. Карпова // Иноземні мови. – 2007. – № 3. – С. 3–8.
3. Ковальов Л. М. Особистісно зорієнтоване навчання як система / Л. М. Ковальов // Відкритий урок. – 2005. – № 19–20. – С. 49–54.
4. Осадча О. В. Шляхи розвитку здібностей людини у світі теорії множинності інтелекту [Електронний ресурс] / О. В. Осадча. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/20_PRNiT_2007/Philologia/23324.doc.html.
5. Слепкань В. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / В. І. Слепкань. – К. : Вища школа, 2005. – 239 с.
6. Armstrong T. 7Kinds of Smarts: Identifying and Developing your Intelligences [Електронний ресурс] / Т. Armstrong. – Режим доступу : <http://scareers.com>.
7. Berman M. A. Multiple Intelligences Road to an ELT Classroom / M. A. Berman. – LA : Crown House Publishing Ltd, 1998. – 361 p.
8. Cecle-Murcia M. Teaching English as a Second or Foreign Language / M. Cecle-Murcia. – Los Angeles : University of California, 1991. – 567 p.
9. Gardner H. Frames of Mind / H. Gardner. – London : Fontana Press, 1994. – 466 p.

РЕЗЮМЕ

М. Г. Гусак. Теория множественного интеллекта как основание личностно ориентированного обучения.

В статье раскрыты подход американского психолога Говарда Гарднера к проблеме интеллектуальных способностей личности, теория множественного интеллекта как одна из новаторских теорий познания интеллекта. Особое внимание уделено методам развития типов интеллекта в рамках личностно ориентированного обучения.

Ключевые слова: интеллектуальные способности, множественный интеллект, личность, личностно ориентированное обучение, тип интеллекта, инновационная технология, индивидуальное обучение.

SUMMARY

M. Goussak. Theory of multiple intelligences as reason of the personality-oriented education.

The article deals with the approach of American psychologist Howard Gardner to the problem of intellectual faculties of the personality, the theory of multiple intelligences is regarded as one of the innovatory theories of cognition of the intellect. The author pays attention to the methods of types of intelligence in the personality-oriented education.

Key words: intellectual faculties, multiple intelligences, personality, personality-oriented education, type of intelligence, innovative technology, individual education.